AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
“NAXÇIVAN” UNİVERSİTETİ
FƏNN SİLLABUSU

Təsdiq edirəm:
Kafedra müdiri: ____________ i.ü.f.d., dosent H.Ə.Məmmədov
08 sentyabr 2022-ci il.

<table>
<tr><td rowspan="8">Fənnin təsviri</td><td>Fənn (adı, krediti)</td><td>İqtisadi təhlükəsizliyin əsasları</td></tr>
<tr><td>Fakültə</td><td>İqtisadiyyat</td></tr>
<tr><td>Səviyyə (bakalavriat, magistratura)</td><td>Bakalavriat səviyyəsi</td></tr>
<tr><td>Semestr</td><td>VII</td></tr>
<tr><td>Təlimçi</td><td>Mahmudov Ceyhun İlham oğli</td></tr>
<tr><td>e-mail</td><td>ceyhun.ilhamoğlu@gmail.com</td></tr>
<tr><td>Telefon</td><td>(050) 346-28-38</td></tr>
<tr><td>Dərs günləri və saatları</td><td>II gün III saat, III gün II-III saat, IV gün II saat</td></tr>
<tr><td>Tədris dili</td><td colspan="2">Azərbaycan dili</td></tr>
<tr><td>Baza/ Seçmə</td><td colspan="2">Seçmə fənn</td></tr>
<tr><td>Tələb olunan dərsliklər və dərs materialları</td><td colspan="2">1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh.
2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh.
3. Abbas Piriyev. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik problemi. Bakı, 2002.
4. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Bakı, Dərslik, 2005.
5. “Milli təhlükəsizlik haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunu, Qanunvericilik toplusu, №8,31 avqust 2004.
6. Основы экономической безопасности. Учебное-практическое пособие. Под ред. Е.А.Олейникова, Москва, 1997.
7. Axundov N.A., Məmmədov C.A. Dünya dövlətlərinin əsas coğrafi, siyasi və iqtisadi göstəriciləri. Bakı, 2000.
8. Məmmədov N.M. İqtisadiyyat və mənəviyyat. Bakı, 2000.
9. Suat İlhan. Türkiyənin və türk dünyasının geopolitiki. Ankara, 1993.
10. Səmədzadə Z. Dünya iqtisadiyyatı: Çin möcüzəsi. Bakı, 2001.
11. Novruzoğlu R. Azərbaycanın neft strategiyası xarici kəşfiyyatın maraq dairəsndə və milli təhlükəsizlik. Bakı, 2001.</td></tr>
<tr><td>İstifadə ediləcək web səhifələr</td><td colspan="2">1. Beynəlxalq və regional təşkilatlar: www.wto.org (ÜTT-WTO); www.unctad.org (UNCTAD); www.worldbank.org (Dünya Bankı – WORLD BANK); www.undp.org (UNDP); www.adb.org; www.imf.org (İMF); www.oecd.org (OECD); www.nafta.org (NAFTA)
2. BMT-nin Regional İqtisadi Komissiyaları: www.unece.org (Economic Commission for Europe - UNECE); www.uneca.org (Economic Commission for Africa - UNECA); www.eclac.org (Economic commission for Latin America and the Caribbean - ECLAC); www.escap.org (Economic and Social Commission for Asia and the Pacific - ESCAP); www.escwa.org (Economic and Social Commission for Western Asia - ESCWA)
3. Milli internet resursları: www.socar.az (ARDNŞ); www.nba.az (AMB); www.maliyye.gov.az (AR MN); www.economy.gov.az (AR İSN); www.azstat.org (AR DSK); www.customs.gov.az (AR DGK)</td></tr>
<tr><td>Fənnin xülasəsi</td><td colspan="2">İnsanların, millətlərin və dövlətlərin bir-birini öz təsiri altına salmaq, başqalarının əməyindən, təbii və iqtisadi sərvətlərindən öz xeyrinə istifadə etmək, öz dövlətinin milli mənafeyini digər dövlətlərin maraqlarından üstün tutmaq dövlətçiliyin ümumi qanunauyğunluğudur. Bu baxımdan bir dövlətin başqa dövlət ilə düşmənçilik və onu öz müstəmləkəsinə çevirmək cəhdi təhlükə, o cümlədən iqtisadi təhlükə problemi yaradır.</td></tr>
</table>

<table>
<tr><td></td><td colspan="2">Müasir şəraitdə qloballaşma proseslərinin dərinləşməsi, ölkəmizin dünya təsərrüfat sisteminə fəal şəkildə inteqrasiyası, iqtisadiyyatımızın açıqlıq səviyyəsinin yüksəlməsi milli maraqlarımızın və iqtisadi təhlükəsizliyimizin daha yüksək həddə təmin edilməsini tələb edir.</td></tr>
<tr><td>Fənnin məqsədləri</td><td colspan="2">Fənnin tədrisinin məqsədi – qloballaşma prosesinin genişləndiyi və xarici iqtisadi əlaqələrin sürətlə liberallaşdırıldığı bir şəraitdə iqtisadiyyatın inkişafına təsir edən daxili və xarici təhlükələrin meydana gəlməsinin obyektiv və subyektiv səbəblərinin müəyyən olunması, iqtisadi təhlükələrin aradan qaldırılmasında iqtisadi və siyasi təsir vasitələrindən istifadə edilməsi, beynəlxalq iqtisadi münasibətlər sistemində ölkənin iqtisadi maraq və mənafelərinin təmin edilməsi istiqamətində tələbələrdə nəzəri biliklərin formalaşdırılması və genişləndirilməsindən ibarətdir.
Fənnin tədrisi məqsədləri:
1. dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya olunan Azərbaycan Respublikasının formalaşmaqda olan milli iqtisadiyyatının və milli bazarının daxili və xarici təhlükələrdən qorunması sisteminin mahiyyət və məzmununun açılması;
2. iqtisadi vasitələrdən təhlükəsizlik məqsədləri üçün istifadə edilməsi imkanlarının öyrənilməsi;
3. iqtisadi təhlükəsizliyin müəssisə, sahə və qlobal səviyyələrdə təmin edilməsi təcrübəsinin mənimsənilməsi;
4. iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi mexanizminin xüsusiyyətlərinin mənimsənilməsi;
5. iqtisadi təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsi metodlarından istifadə bacarığının aşılanması;
6. iqtisadi təhlükəsizlik kriteriya və göstəricilərinin müəyyən edilməsi.</td></tr>
<tr><td>Öyrənim nəticələri</td><td colspan="2">1. Ölkənin iqtisadi inkişafının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətində lazımi biliklərə yiyələnəcəklər;
2. Təhlükəsizliyin ümumi qanunauyğunluqlarının nəzəri əsaslarını öyrənəcəklər;
3. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsinin metod və metodikasını mənimsəyəcəklər;
4. İqtisadi sahədə milli maraqları şərtləndirən və iqtisadi təhlükəsizliyin tələblərinə cavab verən kritetiya və parametrləri müəyyənləşdirəcəklər;
5. Qloballaşma şəraitində təhlükəsizlik anlayışına və ya probleminə sistemli yanaşmanı bacaracaqlar.
6. İqtisadi təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsinin metod və metodologiyasını mənimsənilməsi;
7. Əldə edilmiş biliklər əsasında peşəkar fəaliyyət üçün zəruri olan analitik təhlillər apara, proqnozlar verə və təhlükəsizlik probleminə sistemli yanaşmaq bacarıqlarına malik olacaqlar.</td></tr>
<tr><td rowspan="6">Tədris metodları</td><td>Mühazirə</td><td>Fənnə aid ümumi xarakterli məlumatlar verilir</td></tr>
<tr><td>Qrup müzakirəsi</td><td>Tələbələrə fərdi mövzuda təqdimatlar verilir və müzakirə aparılır</td></tr>
<tr><td>Təcrübi məşğələ</td><td>Yeni mövzu əyani vəsaitlərin (PPT və video fayllar) nümayişi ilə izah edilir.</td></tr>
<tr><td>Simulyasiya</td><td>Aralıq və yekun imtahan zamanı tələbələrin mənimsənilmə səviyyəsi yoxlanılır və təhlil edilir</td></tr>
<tr><td>Layihə</td><td>Tələbələrə dərsə aid fərdi laborator işləri verilir və simulyasiya proqramlarından istifadə edilərək nəticələr qeyd edilir</td></tr>
<tr><td>Digər</td><td>Tədris prosesində fərdiləşdirilmiş (oyunlar üçün materiallar, testlər) və vizual (slaydlar, sxemlər, qrafiklər, şəkillər, sənəd nümunələri) materiallar kimi təlim metodlarından istifadə edilir</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Qiymətləndirmə</td><td>Mövzunun mənimsənilməsi</td><td>Faiz nisbəti (%) və ya bal</td></tr>
<tr><td>Balların maksimum miqdarı</td><td>100 bal</td></tr>
<tr><td>1. Semestr ərzində toplanmış maksimum bal</td><td>50 bal (50%)</td></tr>
<tr><td>- Dərsə davamiyyətə görə maksimum bal</td><td>10 bal (10%)</td></tr>
<tr><td>- Tələbələrin sərbəst işinə görə maksimum bal</td><td>10 bal (10%)</td></tr>
</table>

	- Seminar və laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə maksimum bal	30 bal (30%)
	Qeyd: seminar dərslərində tələbənin jurnalda ən azı 3 (üç qiyməti olduğu halda, ona tədrisin bu növü üzrə ballar hesablanır. Əks təqdirdə tələbəyə bal hesablanmır.	
	2. İmtahan nəticələrinə görə maksimum bal	50 bal (50%)
	3. Fənnin mənimsənilməsi qaydası: semestr ərzində imtahan nəticəsinə görə toplanan balların cəmi 50-dən yuxarı olan tələbələr fənni mənimsəmiş hesab edilir. - 51 baldan aşağı – "qeyri kafi" – F - 51 – 60 - "qənaətbəxş" – E - 61 – 70 – "kafi" – D - 71 – 80 – "yaxşı" – C - 81 – 90 – "çox yaxşı" – B - 91 – 100 – "əla"	
	Cəmi:	**100 bal (100%)**
Qiymətləndirmə metodları	**Tapşırıqlar:** Tapşırıq olaraq tələbələrə aşağıda qeyd olunmuş sərbəst mövzular verilir və semestr ərzində qiymətləndirilir. **Sərbəst iş mövzuları:** 1. Qlobal təhlükəsizliyin təmin edilməsində beynəlxalq təşkilatların rolu 2. Azərbaycanın iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində idarəetmə orqanlarının rolu və yerinə yetirdikləri funksiyalar 3. Rusiya ilə Azərbaycan arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin milli təhlükəsizliyin təmin olunmasına təsir göstərən amil kimi 4. Türkdilli dövlətlərlə siyasi-iqtisadi münasibətlərin genişləndirilməsi və milli iqtsadi təhlükəsizlik 5. Milli iqtisadi təhlükəsizliyin investisiya göstəricisi 6. Rəqabət qabiliyyətli ölkələrlə əməkdaşlığın iqtisadi təhlükəsizlik problemləri 7. Milli iqtisadiyyatın rəqabət qabiliyyətinin artırılması iqtisadi təhlükəsizliyin əsas şərtlərindən biri kimi 8. Iqtisadi təhlükəsizliyin qiymətləndirilməsinin statistik təhlil metodu 9. Milli iqtisadi təhlükəsizliyin borc göstəricisi 10. Milli iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsinin optimal həll yolları 11. Korrupsiya – azad sahibkarlığın inkişafında daxili təhlükə kimi 12. Kriminal rəqabət və onun subyektləri 13. Sənaye şpionajı müəssisənin iqtisadi təhlükəsizliyinə təsir edən faktor kimi 14. Müəssisələrdə təhlükəsizlik xidməti 15. Insanın iqtisadi təhlükəsizliynin ümumi problemləri 16. Kommersiya sirri və onun müəssisələrdə müdafiəsinin təşkili 17. Milli iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsinin sahəvi problemləri 18. Azərbaycanın milli təhlükəsizlik siyasətinin istiqamətləri 19. Milli vətənpərvərlik hisslərinin inkişaf etdirilməsi milli təhlükəsizliyin təmin edilməsinin bir amili kimi 20. Respublikamızın iqtisadi təhlükəsizlik sisteminin formalaşdırılmasında coğrafi amillərin nəzərə alınmasının zəruriliyi 21. Respublikamızın iqtisadi təhlükəsizlik sisteminin formalaşdırılmasında tarixi amillərin nəzərə alınmasının zəruriliyi 22. Azərbaycan və MDB ölkələri arasında inteqrasiyanın genişlənməsinə mənfi təsir göstərən amillər və onların aradan qaldırılmasının mümkün yolları 23. Azərbaycanın iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində kiçik sahibkarlığın formalaşması və inkişafı əsas amillərdən biri kimi 24. Azərbaycanın xarici borclarının təhlükə həddinə çatmasının qarşısının alınması yolları 25. Maliyyə-kredit münasibətlərinin inkişafının ölkəmizin milli və iqtisadi təhlükəsiz-	

	liyinin təmin olunmasında rolu 26. Iqtisadi təhlükəsizliyi qiymətləndirirkən çoxvariantlı metoddan istifadənin xüsusiyyətləri 27. Siyasi sabitliyin iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsində rolu 28. Azərbaycanda xarici investorların dinamik şəkildə artımının iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunmasına müsbət və mənfi təsiri 29. Dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyin kriteriyaları və göstəriciləri 30. Milli iqtisadi təhlükəsizlik sisteminin risk konsepsiyası 31. Milli təhlükəsizlik və milli mənafe. 32. ABŞ və Azərbaycanın milli təhlükəsizlik strategiyasının oxşar və fərqli cəhətləri 33. Müəssisələrin iqtisadi təhlükəsizliyinin meyar və göstəriciləri 34. İqtisadi təhlükəsizlik baxımından vergi siyasətinin qiymətləndirilməsi 35. Valyuta risklərindən müdafiə valyuta təhlükəsizliyinin təminatı kimi 36. İqtisadi təhlükəsizlik baxımından ölkənin xarici iqtisadi əlaqələrinin tənzimlənməsi 37. Dövlət borcları və iqtisadi təhlükəsizlik baxımından onun idarə edilməsi 38. Milli valyutanın tənzimlənməsi və iqtisadi təhlükəsizlik. 39. İqtisadi təhlükəsizliyin investisiya aspektləri və neft amili 40. Pul sisteminin təkamülü və maliyyə təhlükəsizliyi **Təqdimat:** Slayd formasında hazırlanaraq sunulan təqdimatlar "GÖRÜRƏM, EŞİDİRƏM VƏ YADDA SAXLAYIRAM" prinsipinə əsasən qiymətləndirilir.
Qaydalar	**Davamiyyət:** Fənn üzrə ayrılmış bütün saatların 25%-dən çoxunda iştirak etməyən tələbə imtahana buraxılmır. **Buraxılmış imtahan və ya tapşırıqlar:** Tələbə planlaşdırılan təqdimatda və ya imtahanda iştirak edə bilməyəcəyi təqdirdə əvvəlcədən məlumat verməlidir. Tam sinif iştirakı və təyin olunmuş ev tapşırığını yerinə yetirilməsi gərəklidir. Tədqiqat işlərində, hazırlanmış layihələrdə istifadə olunan mənbələrə istinad verilməlidir. Bununla birlikdə, tələbə tərəfindən təhlil edilmədən, yalnız istinad və sitatlardan ibarət olan hər hansı bir tədqiqat işi qəbul edilə bilməz. Testlər zamanı köçürmə, təyin edilmiş qaydalara tabe olunmadığı təqdirdə tələbə imtahan nəticəsinin ləğv olunmağı ehtimalı daxil olmaqla cəzalandırılacaqdır. Təqdimatların / layihə sənədlərinin mövzuları fənni tədris edən müəllim tərəfindən əvvəlcədən müəyyənləşdiriləcəkdir. Müəllim ilə əvvəlcədən razılaşdırıldığı təqdirdə digər tələbələrlə əməkdaşlığa icazə verilə bilər.

İlkin cədvəl

Həftə	Tarix	Mövzular	Dərslik / Tapşırıq / Ədəbiyyat
1	15.09.2022	**Mövzu 1. İqtisadi təhlükəsizlik bir elm kimi, onun kateqoriya və anlayışlar sistemi** Kursun məqsəd və vəzifələri. Təhlükə anlayışı. Təhlükə və hədə-qorxu anlayışlarının fərqi. Təhlükənin mənbələri və formaları. Təhlükənin növləri. Təhlükəsizlik anlayışı. İqtisadi təhlükəsizlik anlayışı və iqtisadi təhlükəsizlik elminin meydana gəlməsi. Geosiyasət anlayışı və onun mahiyyəti. Azərbaycanın geosiyasi mövqeyi və onun milli təhlükəsizliyə təsiri. Geostrateji, geosiyasi və geoiqtisadi strategiyaların qarşılıqlı əlaqəsi. Qlobal təhlükəsizlik, regional təhlükəsizlik, milli təhlükəsizlik. Azərbaycanın milli və iqtisadi təhlükəsizlik konsepsiyası və onun əsas ünsürləri. İqtisadi təhlükəsizlik konsepsiyasında milli ideologiya. İqtisadi təhlükəsizlik sistemində daxili təhlükənin yeri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. 4. Piriyev A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik. Bakı, 2002. 5. Azərbaycan Respublikasının "Milli təhlükəsizlik haqqında" qanunu. Qanunveri-

		Azərbaycanın milli və iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində idarəetmə orqanlarının rolu. Azərbaycanın milli və iqtisadi təhlükəsizliyini təmin edən idarəetmə orqanlarının yerinə yetirdiyi funksiyalar.	cilik toplusu, №8, 31 avqust 2004. **Tapşırıq** - İqtisadi təhlükəsizlik sistemində daxili təhlükənin yeri və milli təhlükəsizliyin təmin olunmasında onun əhəmiyyəti
2	21.09.2022	**Mövzu 2. Azərbaycan Respublikasının milli-iqtisadi təhlükəsizliyinin əsasları** Milli və iqtisadi təhlükəsizlik anlayışları. Milli-iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunması prinsipləri. Azərbaycanın milli təhlükəsizlik siyasətinin xüsusiyyətləri və əsas istiqamətləri. Azərbaycan və ABŞ milli təhlükəsizlik strategiyalarının ümumi və fərqli cəhətləri. Mənafe anlayışı. Milli-iqtisadi təhlükəsizlik strategiyasında milli mənafe faktoru. Milli-iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsində milli mənafenin rolu. Rusiya və MDB dövlətləri ilə Azərbaycan arasındakı qarşılıqlı sosial-iqtisadi əlaqələrin milli təhlükəsizliyin təmin olunmasına təsiri. Azərbaycanın milli-iqtisadi təhlükəsizliyi sahəsində İran və Ermənistan münasibətlərinin yeri. İran və Ermənistan münasibətlərinin Azərbaycanın milli təhlükəsizliyinə mənfi təsiri. Azərbaycan Respublikasının Türkiyə və türk dilli dövlətlərlə siyasi-iqtisadi münasibətləri və milli-iqtisadi təhlükəsizlik.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. 4. Piriyev A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik. Bakı, 2002. 5. Azərbaycan Respublikasının “Milli təhlükəsizlik haqqında” qanunu. Qanunvericilik toplusu, №8, 31 avqust 2004. **Tapşırıq** - Avropanın klassik bazar iqtisadiyyatlı ölkələri ilə Azərbaycanın iqtisadi təhlükəsizlik problemlərinin müqayisəli təhlili
3	22.09.2022	**Mövzu 3. Milli təhlükəsizlik sistemində iqtisadi təhlükəsizliyin yeri və onun təmin edilməsinin nəzəri əsasları** Dövlətin “iqtisadi təhlükəsizlik” anlayışı və onun mahiyyəti. Dövlətin “iqtisadi təhlükəsizlik” probleminin beynəlxalq iqtisadi təhlükəsizlik problemi ilə qarşılıqlı əlaqəsi. Azərbaycan dövlətinin iqtisadi təhlükəsizliyinin məqsədləri. Dövlətin iqtisadi təhlükəsizlik sisteminin formalaşmasına təsir edən tarixi və coğrafi amillər. Dövlətin iqtisadi təhlükəsizlik probleminin həllində dünya təcrübəsindən istifadə. Milli təhlükəsizlik sistemində iqtisadi təhlükəsizliyin yeri və rolu. Milli təhlükəsizlik ilə iqtisadi inkişafın qarşılıqlı əlaqəsi.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. 4. Piriyev A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik. Bakı, 2002. 5. Azərbaycan Respublikasının “Milli təhlükəsizlik haqqında” qanunu. Qanunvericilik toplusu, №8, 31 avqust 2004. **Tapşırıq**

			- Respublikanın iqtisadi təhlükəsizlik sisteminin formalaşmasında coğrafi və tarixi amillərin rolu
4	28.09.2022	**Mövzu 4. Azərbaycan Respublikasının iqtisadi təhlükəsizliyinin müəssisə, sahə və qlobal səviyyələrdə təmin edilməsi problemləri** İqtisadi təhlükəsizlik və istehsal strukturunun formalaşması. İqtisadiyyatın strukturunun deformasiyası. İstehsal strukturunun milli mənafeyə uyğun yenidən qurulmasının iqtisadi təhlükəsizliyə təsiri. İnvestisiya və innovasiya fəallığının iqtisadi təhlükəsizlik ilə qarşılıqlı bağlılığı. Elmi-texniki potensialdan istifadə və iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi problemləri. Ölkə iqtisadiyyatına təhlükə yaradan sahəvi və qlobal faktorlar: idxaldan asılılıq, valyuta ehtiyatlarının ölkədən kənara axması, cəmiyyətdə təbəqələşmənin güclənməsi, xarici borcun artması, iqtisadiyyatın açıqlılıq dərəcəsi, iqtisadi münasibətlərin kriminallaşması. Azərbaycanın rəqabət qabiliyyətli ölkələrlə əməkdaşlığı və iqtisadi təhlükəsizlik problemləri. Rəqabət qabiliyyətli ölkələrlə əməkdaşlığın dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyinə təsiri, onun obyektiv və subyektiv səbəbləri, bu təsirdən çıxış yolları və vasitələri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. 4. Piriyev A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik. Bakı, 2002. 5. Azərbaycan Respublikasının "Milli təhlükəsizlik haqqında" qanunu. Qanunvericilik toplusu, №8, 31 avqust 2004. **Tapşırıq** - Milli təhlükəsizlik ilə iqtisadiyyatın inkişafının qarşılıqlı əlaqəsinin təhlili
5	28.09.2022	**Mövzu 5. Azərbaycan Respublikasının maliyyə təhlükəsizliyinin aspektləri** Maliyyə təhlükəsizliyi milli təhlükəsizliyin aspektlərindən biri kimi. Maliyyə siyasəti və maliyyə sistemi iqtisadi təhlükəsizliyin əsas ünsürü kimi. Maliyyə təhlükəsizliyinin təmin edilməsi yolları. Maliyyə təhlükəsizliyi strategiyasının strukturu. Maliyyə təhlükəsizliyi və bank sistemi. Ölkənin iqtisadi və maliyyə təhlükəsizliyinin təmin edilməsində vergi sisteminin rolu. Vergi sisteminin təhlükəsizliyinə təsir edən amillər. Vergi siyasəti. Azərbaycanın iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində ədalətli və optimal vergi siyasətindən istifadə. Dövlətin iqtisadi və maliyyə təhlükəsizliyinin təmin edilməsində büdcə siyasətinin rolu. Büdcə kəsiri, dövlət büdcəsinin kəsirli olmasının obyektiv və subyektiv səbəbləri, onun aradan qaldırılması yolları. Büdcə kəsirinin tənzimlənməsi. Dövlətin iqtisadi və maliyyə təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məqsədilə həyata keçirilən pul-kredit siyasəti və onun əsas istiqamətləri. Azərbaycanın iqtisadi və maliyyə təhlükəsizliyinin təmin edilməsində investisiya siyasətinin əhəmiyyəti. İnvestisiya siyasətinin həyata keçirilməsi sahəsində dövlətin vəzifələri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. 4. Piriyev A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik. Bakı, 2002. 5. Azərbaycan Respublikasının "Milli təhlükəsizlik haqqında" qanunu. Qanunvericilik toplusu, №8, 31 avqust 2004. **Tapşırıq** - Maliyyə və kredit münasibətlərinin inkişafının ölkəmizin milli və iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin olunmasında rolu

6	29.09.2022	**Mövzu 6. Sahibkarlığın inkişafına dövlət yardımı siyasəti və onun iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsinə təsiri** Müəssisələr, onların növləri və təşkil olunma formaları. Milli iqtisadiyyatın inkişafında, iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsində müəssisələrin rolu. Müəssisələrin iqtisadi təhlükəsizliyinin son həddi. Müəssisələrin müflisləşməsi və onun əlamətləri. Müəssisələrin iqtisadi-maliyyə təhlükəsizliyi göstəriciləri. Müəssisələrin müflisləşməsinin proqnozlaşdırılması. Müəssisələrin iqtisadi təhlükəsizliyinin səviyyəsinin öyrənilmə metodikası. Müəssisələrin iqtisadi təhlükəsizliyinin göstəriciləri və meyarları. Müəssisələrin iqtisadi təhlükəsizliyinin ümumiləşdirilmiş göstəricisi. Müəssisələrin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin olunmasının əsas istiqamətləri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. 4. Piriyev A. Siyasi strategiya və milli təhlükəsizlik. Bakı, 2002. **Tapşırıq** - Kiçik sahibkarlığın formalaşması və inkişafı iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi amili kimi
7	06.10.2022	**Mövzu 7. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsi metodları** Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsinin ümumi əsasları. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsi zamanı istifadə edilən metodlar: ssenarilərin təhlil və emal edilməsi metodu, çoxmeyarlı statistik təhlil metodu, optimallaşdırma metodu, nəzəri-oyun metodu, qeyri-səlis sistem nəzəriyyəsi. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsində risk faktorundan istifadə. Riskin qiymətləndirilməsi. Riskin kateqoriyaları. İqtisadi təhlükəsizlik sisteminin risk konsepsiyası. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi mexanizminin xüsusiyyətləri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Riskin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi kateqoriyalarından istifadə məqsədləri
8	12.10.2022	**Mövzu 8. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizlik göstəriciləri** Dövlətin iqtisadi təhlükəsizlik göstəricilərinin müəyyən edilməsində isifadə olunan anlayışlar: əlamət, indikator, parametr, indeks, son hədd, amil. İqtisadi təhlükəsizlik göstəricilərinin son hədd anlayışına əsasən qruplara ayrılması. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin rus iqtisadçısı Petrenko yanaşamsına əsasən başlıca göstəriciləri: iş qüvvəsinin keyfiyyəti, təbii resurslar və ekologiya, istehsal vasitələrinin keyfiyyəti, kapital bazarının vəziyyəti, gizli iqtisadiyyat. Keyfiyyət əlamətlərinə görə iqtisadi təhlükəsizliyin göstəricilərinin qruplaşdırılması. Makro və mezo iqtisadi səviyyədə iqtisadi təhlükəsizlik göstəriciləri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Xarici investorların iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunmasına müsbət və mənfi təsirləri

9	13.10.2022	**Mövzu 9. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizlik göstərici qruplarının xarakteristikası və tərkibi** İqtisadi təhlükəsizliyin ən vacib göstəricilərinin müəyyən edilməsi yolları. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyini müəyyən edən göstəricilər: ÜDM, ÜMM. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində ÜDM və ÜMM göstəricilərinin yeri. Nominal və real ÜDM göstəricilərinin fərqi. İqtisadi təhlükəsizliyin investisiya, özəlləşdirmə və borc göstəriciləri. İnvestisiya siyasəti və onun iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunmasına müsbət və mənfi təsirləri. Xarici ölkələrə kapital axınının səbəbləri. Daxili və xarici borcların səviyyəsi iqtisadi təhlükəsizliyin göstəricilərindən biri kimi.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində ÜDM və ÜMM göstəricilərinin rolu
10	20.10.2022	**Mövzu 10. İqtisadi təhlükəsizliyin investisiya, özəlləşdirmə və borc göstəriciləri** İqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsində investisiya qoyuluşu, onun optimal istiqamətinin müəyyənləşdirilməsi. İnvestisiyaya əsaslanan rəqabət. İqtisadi təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi və dövlət borcları. İqtisadi təhlükəsizliyin borc göstəricisi. Xarici kreditlər. İqtisadi təhlükəsizlik və kapital ixracı. İqtisadi təhlükəsizlik və iqtisadiyyatın dollarlaşdırılması həddi. İqtisadi təhlükəsizliyin özəlləşdirmə göstəriciləri. İqtisadi təhlükəsizlik obyektinin səviyyəsinə, əhəmiyyətli olmasının dərəcəsinə, təhlükənin fəaliyyət dövrünün proqnozlaşdırılmasına və istiqamətinə görə göstəriciləri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Makro səviyyədə sosial göstəricilərin və onların optimal həllinin Azərbaycanın iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində əhəmiyyəti
11	26.10.2022	**Mövzu 11. Qlobal təhlükəsizlik və onun təmin edilməsində beynəlxalq təşkilatların rolu** Qloballaşma obyektiv proses kimi. XXI əsrdə insan cəmiyyətinin qarşısına çıxan qlobal təhlükələr. Qlobal təhlükəsizlik sabit inkişafın əsas yolu kimi. Qlobal təhlükəsizliyin təmin edilməsində beynəlxalq təşkilatların rolu, onların qarşısında duran vəzifələr. BMT və ATƏT-in beynəlxalq təhlükəsizlik sahəsində fəaliyyətlərinin müsbət və mənfi cəhətləri. Qloballaşma şəraitində ekoloji, iqtisadi, demoqrafik, enerji, hərbi və s. problemlərin dərinləşməsi səbəbləri. Qlobal problemlərin artmasında surep dövlətlərin rolu və yeri. Qloballaşma mərhələsində cəmiyyətin inkişafının iki əsas konsepsiyası. Dünya sənayesinin inkişaf modelləri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Qloballaşma şəraitində qlobal ekoloji, iqtisadi, demoqrafik, energetika, hərbi və s. problemlərin dərinləşməsi səbəbləri

12	27.10.2022	**Mövzu 12. Regionların inkişafı və iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi problemləri** Regonal siyasət regionlarda iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsinin əsas amili kimi. Regionlarda özünü biruzə verən təhlükə faktorunun əsas göstəriciləri. Azərbaycan Respublikasında həyata keçirilən regional siyasətin xüsusiyyətləri. Regional iqtisadiyyat və onun vəzifələri. Məhsuldar qüvvələrin regionlar üzrə səmərəli yerləşdirilməsinin, istehsal və sosial infrastrukturun inkişafının regionların iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində rolu. İqtisadi təhlükəsizliyin dərəcəsinə görə regionların təsnifatlandırılması. Regionlardakı iqtisadi təhlükəsizliyin müxtəlif səviyyələrdə olmasının səbəbləri. Regionlarda iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsində milli mənafeyin yeri. Regionlarda iqtisadi təhlükəsizlik probleminin optimal həlli yolları.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Azərbaycanın regional siyasətinin xüsusiyyətləri
13	02.11.2022	**Mövzu 13. Azərbaycanda sahibkarlıq fəaliyyətinin formalaşması və inkişafı iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunması amili kimi** Sahibkarlıq fəaliyyətinin formalaşması və inkişafı ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsinin amili kimi. Milli sahibkarlığın inkişafı və dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyi: qarşılıqlı əlaqə və asılılıq. Sahibkarlıq fəaliyyətinin iqtisadi təhlükəsizliyi təminetmə imkanı. İqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsində kiçik və orta sahibkarlığın üstünlüyü. Kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına dövlət yardımı, bu istiqamətdə həyata keçirilən siyasət və iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsinə təsiri. Sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişaf etdirilməsinin hüquqi zəmini və bu fəaliyyətin hüquqlarının qorunması. Korrupsiya sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafında daxili təhlükə kimi. Korrupsiyanın Azərbaycanda sahibkarlığın inkişafına, milli-iqtisadi təhlükəsizliyə mənfi təsiri. Qloballaşma obyektiv proses kimi. Azərbaycanın qloballaşma prosesində iştirakının mənfi və müsbət cəhətləri. Qloballaşmanın Azərbaycanda sahibkarlığın inkişafına təhlükə törətmə imkanı və onun qarşısının alınması yolları.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Qloballaşmanın obyektiv proses olmasını şərh edin və onun mənfi və müsbət tərəflərini göstərin
14	03.11.2022	**Mövzu 14. Sahibkarlıq fəaliyyətinin (sahibkarlığın) kriminal rəqabətdən qorunması sistemi** Kriminal rəqabət. Kriminal rəqabətin yaranma səbəbi. Kriminal rəqabətin formalaşmasında "xarici amil" faktoru. Kriminal rəqabətlə azad rəqabətin müqayisəsi. Kriminal rəqabətin müəssisənin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə təsiri. Kriminal rəqabətin subyektləri.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh.

		Sahibkarlığın müdafiəsi nə deməkdir və hansı zərurətdən yaranır. Sahibkarlıq fəaliyyətinin kriminal rəqabətdən müdafiəsini şərtləndirən amillər. Sahibkarlığın müdafiəsini təşkil edən idarəetmə orqanları və onların strukturu. Sahibkarlığın qorunması sistemində ixtisaslaşmış qurumların vəzifələri. Müəssisədə təhlükəsizlik xidməti və onların funksiyaları. Kommersiya sirri və onun mühafizəsinin təşkili. Kommersiya sirrinin təhlükəsizlik sistemində yeri. Kommersiya sirrinin növləri.	3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - Müəssisələrdə təhlükəsizlik xidmətinin yaradılması zəruriliyi və onların funksiyaları
15	10.11.2022	**Mövzu 15. İnsanın iqtisadi təhlükəsizliyinin ümumi problemləri və onun təmin edilməsində dövlətin rolu** İnsanın iqtisadi təhlükəsizlyinin ümumi problemləri. Şəxsin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi metodologiyası. Şəxsin iqtisadi təhlükəsizliyinə təsir göstərən amillər. Şəxsin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin olunmasında iqtisadi sistemin və dövlətin rolu. Şəxsin iqtisadi təhlükəsizliyinin göstəriciləri: ekoloji təhlükəsizlik, ərzaq təhlükəsizliyi, əhali sağlamlığı, əhalinin məşğulluq problemi, informasiya təhlükəsizliyi. Əhali sağlamlığının qorunması şəxsiyyətin iqtisadi təhlükəsizliyinin tərkib hissəsi kimi. Şəxsin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində məşğulluğun yeri. Şəxsin iqtisadi təhlükəsizlik probleminin həllində sistemli təhlil metodundan istifadə.	**Ədəbiyyat** 1. Məmmədov N.M., Bərxudarov M.İ. İqtisadi təhlükəsizlik. Dərslik, Bakı, 2006, 452 səh. 2. Balayeva E.Ə. İqtisadi təhlükəsizlik və inkişafın maliyyə problemləri. Bakı, 2011, 396 səh. 3. Məmmədov N.M. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Dərslik, Bakı, 2005, 310 səh. **Tapşırıq** - İnsanın iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsində iqtisadi sistemin rolu
SEMİNAR – 30 SAAT			
Həftə	**Tarix**	**Mövzular**	**Dərslik / Tapşırıq / Ədəbiyyat**
1	20.09.2022	İqtisadi təhlükəsizlik bir elm kimi, onun kateqoriya və anlayışlar sistemi	
2	27.09.2022	Azərbaycan Respublikasının milli-iqtisadi təhlükəsizliyinin əsasları	
3	04.10.2022	Milli təhlükəsizlik sistemində iqtisadi təhlükəsizliyin yeri və onun təmin edilməsinin nəzəri əsasları	
4	05.10.2022	Azərbaycan Respublikasının iqtisadi təhlükəsizliyinin müəssisə, sahə və qlobal səviyyələrdə təmin edilməsi problemləri	
5	11.10.2022	Azərbaycan Respublikasının maliyyə təhlükəsizliyinin aspektləri	
6	12.10.2022	Sahibkarlığın inkişafına dövlət yardımı siyasəti və onun iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsinə təsiri	
7	18.10.2022	Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin qiymətləndirilməsi metodları	
8	19.10.2022	Ölkənin iqtisadi təhlükəsizlik göstəriciləri	
9	25.10.2022	Ölkənin iqtisadi təhlükəsizlik göstərici qruplarının xarakteristikası və tərkibi	
10	26.10.2022	İqtisadi təhlükəsizliyin investisiya, özəlləşdirmə və borc göstəriciləri	
11	01.11.2022	Qlobal təhlükəsizlik və onun təmin edilməsində beynəlxalq təşkilatların rolu	

12	15.11.2022	Regionların inkişafı və iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi problemləri	
13	16.11.2022	Azərbaycanda sahibkarlıq fəaliyyətinin formalaşması və inkişafı iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunması amili kimi	
14	17.11.2022	Sahibkarlıq fəaliyyətinin (sahibkarlığın) kriminal rəqabətdən qorunması sistemi	
15	22.11.2022	İnsanın iqtisadi təhlükəsizliyinin ümumi problem-ləri və onun təmin edilməsində dövlətin rolu	
Fənn müəllimi: **i.ü.f.d., dosent Mahmudov C.İ.**			